

หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีงเด็ก

Dhamma in The Chinese Funeral Ritual

พระเทพสุวรรณเมธี ดร.

ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชมรงค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

บทคัดย่อ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและคติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีงเด็ก มีการผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อระหว่างชาวจีนและไทยเป็นเวลานาน นับแต่ที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทย ความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนในสังคมไทยมีลักษณะการผสมผสานความเชื่อระหว่าง ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า พุทธศาสนา โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องความตาย

พิธีงเด็ก เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วให้ไปสู่สุคติ พิธีงเด็กเป็นขั้นตอนสุดท้ายอันส่งผลให้ผู้ตายได้รับความสุขในปรภพ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และยังเชื่อว่าจะส่งผลให้บุตรหลานและผู้มีส่วนช่วยงานได้รับความสุขความเจริญด้วย การจัดพิธีงเด็กมีหลักธรรมปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามากมาย เช่น ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย การอุทิศส่วนกุศล อริยทรัพย์ ชั้น ๕ และความกตัญญู เป็นต้น

ABSTRACT

This article aims to study Dharma in the Chinese funeral ritual, it can be found that there has been belief integration between Chinese and Thai culture since Chinese people had immigrated to settle in Thailand. The religious belief of the Chinese in Thai society has been mix between Confucius faith, Taoism, Buddhism, especially the funeral ritual.

Kong-tek or the Chinese funeral ritual aims at presenting gratitude to dease persons to do heaven. This funeral will be ending process to had dead one to be happy in next life. It is show the gratitude to ancestor, it will give merit and prosperity to children as well as the ritual participants. There are several Dhamma of Buddhism found in Kong-tek ritual such as the belief of life after death, merit dedicating, noble prosperity, 5 aggregates and gratitude etc.

Keywords: หลักธรรม, พิธีงเด็ก

บทนำ

ความตาย หมายถึง การสิ้นใจ การสิ้นสภาพของการมีชีวิต การสิ้นสภาพของบุคคลโดยธรรมชาติ ไม่สามารถที่จะรับและตอบสนองได้ ไม่มีการเคลื่อนไหวของการหายใจ ไม่มีการตอบรับหรือตอบสนองจากการกระตุ้นทั้งภายในและภายนอก ความตายเป็นวัฏจักรของสรรพสิ่ง ความตายเป็นสัจธรรมแห่งชีวิต เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นสิ่งที่ธรรมชาติกำหนดมาสำหรับชีวิตมนุษย์ ดังคำกล่าวที่ว่า “ชราธมโมมฺหิ, ชฺรํ อนุตฺตํโต,” “พฺยาธมโมมฺหิ, พฺยาธํ อนุตฺตํโต” “มรณธมโมมฺหิ, มรณํ อนุตฺตํโต.”, “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้”^๑ ชีวิตของมนุษย์เรามีความเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีมาโดยตลอด ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันตาย พิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันถึงแม้จะมีพิธีบางอย่างที่ปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย แต่ข้อคิด คติเตือนใจที่แฝงอยู่ในความเชื่อต่างๆ สามารถช่วยย้ำเตือนให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่ได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต และพยายามทำความดีงามเพื่อที่จะได้พบและสิ่งที่ดี การที่ครอบครัวอยู่ร่วมกันหลายช่วงอายุ การเปลี่ยนแปลงของกายสังขาร การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง โดยเฉพาะธรรมเนียมการเตรียมก่อนตัวตาย การตั้งศพ การเก็บศพ เพื่อให้ความตายเป็นสิ่งที่ดูเป็นธรรมดา

พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายเป็นเครื่องมือสำคัญของการส่งผ่าน “สัจธรรมแห่งการตาย” ซึ่งประเพณีเกี่ยวกับการตายนี้เป็นประเพณีที่ได้มีการจัดการตามความเชื่อมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศพนั้น พระพุทธศาสนาได้กำหนดให้มีการใช้ศพเป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติธรรม คือ การพิจารณาเพื่อให้เกิดธรรมสังเวชและการเห็นความไม่แน่นอนของสังขารดังมีบทพิจารณาว่า

อจิริ วตฺยํ กาโย

ปลวํ อธิเสสสตี

ฉุทฺโตะ อเปตวิญญาณ

นิรตถํ กลิงฺครํ.

“อีกไม่นานนัก ร่างกายนี้จักปราศจากวิญญาณ ถูกทอดทิ้งทับถมแผ่นดิน เหมือนท่อนไม้ที่ไร้ประโยชน์” การจัดการเกี่ยวกับศพในสมัยพุทธกาลถือเป็นเรื่องของชาวบ้าน พระสงฆ์เป็นเพียงผู้เข้าไปพิจารณา (อสุภกรรมฐาน) เพื่อความก้าวหน้าของการปฏิบัติธรรมเท่านั้น ไม่ได้มีการนำพิธีการอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องและให้คติธรรมที่ดีแก่ญาติผู้ตาย การให้เห็นหลักความจริง ไม่เศร้าโศกหันมาทำบุญอุทิศให้ดีกว่าการมานั่งร้องไห้หาคนที่จากไป^๒ ในสมัยพุทธกาลจะจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายเฉพาะบุคคลสำคัญ เช่น พระพุทธเจ้า พระพุทธบิดา พระพุทธสาวกบางองค์และพระมหากษัตริย์เท่านั้น ส่วนบุคคลทั่วไปจะไม่เน้นพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย จะจัดการกับศพอย่างเรียบง่าย โดยการฝัง การทิ้งศพให้เป็นอาหารของสัตว์ และการจัดการเกี่ยวกับศพก็จะทำทันทีหลังจากที่ตายแล้ว^๓

สังคมไทย เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีน ซึ่งยังมีลักษณะซับซ้อนจากกลุ่มภาษาที่ต่างออกไปอีก อาทิ จีนไหหลำ จีนแคะ จีนกวางตุ้ง จีนฮกเกี้ยน และจีนแต้จิ๋ว จีนต่างกลุ่มภาษาเหล่านี้ มีลักษณะเด่นทางภาษาพูดและวัฒนธรรมบางอย่างที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มตนเองอย่างน่าศึกษา การศึกษาเรื่องราวของวัฒนธรรมจีนแต้จิ๋ว มีความโดดเด่นและแพร่หลายมากกว่าจีนภาษาอื่น เนื่องจากมีจำนวนประชากร

๑ อภ.ปญจก.อ.(บาลี) ๒๒/๕๗/๖๖, อภ.ปญจก.อ.(ไทย) ๒๒/๕๗/๙๙

๒ พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๔๑/๒๓, พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๔๑/๓๘.

๓ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ธมฺมปญฺญกถา (ปฐฺม โภโก), พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๕๖

๔ บุญยีน ศิริรักษ์, “การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับการตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีประเพณีเกี่ยวกับการตายในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓.

มากและกระจายแพร่หลายในภูมิภาคของสังคมไทย ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของจีนกลุ่มภาษาต่างๆ นี้ นอกจากภาษาพูดแล้วยังมีวัฒนธรรมด้านพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีงัดเด็ก ซึ่งแม้จะเป็นพิธีกรรมที่จีนทุกกลุ่มภาษาให้ความสำคัญกว่าพิธีกรรมในวงจรชีวิต (Rite of Passage) พิธีอื่นๆ เนื่องจากการแสดงความกตัญญูแก่เวทิตาต่อบรรพชนผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญของชาวจีนที่ยึดมั่นอย่างแน่นแฟ้น

กลุ่มชาวจีนในสังคมไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากประเทศจีนหลายระลอก นับตั้งแต่ สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา โดยอพยพเข้ามามากที่สุด ในสมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ เนื่องจากชาวจีนทางตอนใต้ของประเทศจีนได้รับแรงผลักดันจากความลำบากยากแค้น ภัยธรรมชาติ และความกระทบกระเทือนจากสงครามกลางเมือง เช่น สงครามฝิ่น ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ชุมชนชาวจีนในประเทศไทยได้มีการขยายตัวออกไปหลายแห่ง เช่น บริเวณใต้กำแพงแขวงพระนคร ปากคลองผดุงเกษมด้านใต้ หรือว่าย่านสำเพ็ง เจริญกรุง และเยาวราช ถือว่าเป็นชุมชนชาวจีนที่ใหญ่ที่สุด ผังธนบุรีริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณตลาดพลู เป็นต้น

การผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อระหว่างชาวจีนและไทย มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ที่ชาวจีน อพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทยตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ หนังสือเรื่อง ลูกจีนหลานมอญในกรุงสยาม^๕ กล่าวถึงประวัติของคนจีน มีการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวองค์กรไว้ด้วยกัน เช่น งานสร้างและบูรณะศาลเจ้า การจัดทำบุญเทกระจาดเลี้ยงคนยากไร้ มีประเพณีไทยแฝงอยู่ในธรรมเนียมนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในประเพณีปฏิบัติจริงของคนจีนที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทยได้ค่อยๆ มีการผสมผสานความเชื่อและพิธีกรรมการปฏิบัติมาช้านานจนกระทั่งปัจจุบัน

ความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนในสังคมไทยมีลักษณะการผสมผสานความเชื่อระหว่าง ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และการนับถือเทพเจ้า ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนซึ่งรับติดตัวมาจากประเทศจีน และได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และสะท้อนให้เห็นในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวจีนอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องความตาย ความเชื่อเกี่ยวกับความตายในประวัติศาสตร์ของชาวจีน พิธีกรรมของชาวจีน เป็นประเพณีที่มีวิวัฒนาการยาวนานกว่า ๒,๐๐๐ ปี สมัยอดีตกาล ก่อนที่ชาวจีนจะมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ การประกอบพิธีศพของชาวจีนเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่มีระเบียบแบบแผนเท่าใดนัก เมื่อมีคนตายในบ้านก็นำศพไปทิ้งให้ไกลจากที่อยู่อาศัยหรือตามป่าเขา ในระยะต่อมา ชาวจีนได้รับเอาอิทธิพลความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณว่า ดวงวิญญาณของผู้ตายยังคงสิงสถิตอยู่ในร่างที่เสียชีวิต จึงได้มีการนำศพผูกติดกับต้นไม้และนำไปฝังในป่า

พิธีศพได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ จนถึงการนำศพมาใส่โลงศพแทน ซึ่งเริ่มขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์เซียงแทน เมื่อประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อนพุทธศักราช และเริ่มมีการประกอบพิธีที่ยิ่งใหญ่ขึ้นอย่างในสมัยราชวงศ์จิ๋ว มีการประกอบพิธีศพเป็นระยะเวลายาวนานถึง ๗ เดือน อย่างพิธีศพของกษัตริย์ในสมัยนั้นจะต้องมีเจ้านครต่างๆ มาเข้าร่วมพิธี และภายในโลงศพจะมีการบรรจุข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีค่าเอาไว้ด้วย รวมทั้งการฝังข้าวราขบริวารทั้งเป็น เพื่อส่งไปเป็นข้ารับใช้ในภพหน้า

จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์เซี่ย เริ่มมีการให้ความสำคัญกับศพมากขึ้น โดยจะต้องทำพิธีศพให้ดีขึ้น จึงเริ่มมีการเอาศพใส่โลง และทำพิธีกรรมก่อนที่จะนำไปฝัง และหลังจากนั้นในสมัยราชวงศ์โจว ขุนนางชั้นสูง ผู้สำเร็จราชการ ชื่อ โจวกงจิด้าน เป็นบุคคลแรกที่คิดและกำหนดประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีการแต่งงาน การเผ่ากษัตริย์ และโดยเฉพาะธรรมเนียมในการจัดงานศพที่ต้องทำให้ดีที่สุดในฐานะสำคัญอีกด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อกษัตริย์

๕ พิมพ์ประไพ ไพศาลบุตร. ลูกจีนหลานมอญในกรุงสยาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี ในนามบริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด, ๒๕๔๗

สิ้นพระชนม์ มีธรรมเนียมที่จะต้องจัดพระศพใส่โลงที่ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง ๔ ชั้น พร้อมใส่เครื่องใช้ที่จำเป็นลงไปฝังหลังจากสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ๗ เดือน ส่วนศพของเจ้าเมือง โลงศพใช้ไม้เนื้อแข็ง ๓ ชั้น ทำการฝังเมื่อครบ ๕ ศพระดับขุนนางใส่โลงศพไม้เนื้อแข็ง ๒ ชั้น และทำการฝังเมื่อครบ ๓ เดือน และศพของคนระดับบัณฑิตให้ไม้เนื้อธรรมดาชั้นเดียว ทำการฝังเมื่อครบ ๑ เดือน

ในช่วงก่อนสมัยขงจื้อ มีความเชื่อในเรื่องโลกหน้าที่ต้องมีการฝังข้าราชการบริพาร เพื่อตามไปรับใช้นั้นได้รับนิยามลดลงตามลำดับ และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการปั้นหุ่นคนที่แต่งองค์ทรงเครื่องบอกหน้าที่ต่างๆ ฝังแทนคนจริงๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพิธีฝังเด็กที่เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้นพิธีกรรมฝังเด็กเป็นระบบมากขึ้นในสมัยจั้นตวันออก ซึ่งเป็นสมัยที่มีคณะสงฆ์จีนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยจะแบ่งการสวดออกเป็นสองรอบ คือ ในช่วงกลางคณะสงฆ์จะเริ่มจากการตั้งมณฑลพิธีเพื่อประกอบพิธีต่างๆ เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย และในช่วงกลางคืนจะขอขมาโทษที่ผู้ตายได้กระทำเอาไว้ และในยุคดังกล่าวนี้เป็นยุคที่มีความเชื่อเรื่อง ฮวงจุ้ยแพร่หลายอย่างมาก เรียกได้ว่า “ยุคทองของพิธีกรรมความตาย”

ในสมัยราชวงศ์ฮั่น พิธีฝังศพมีความเชื่อเรื่องผลดีผลร้ายที่จะเกิดแก่ศพมากขึ้น โดยพิจารณาถึงความมิดชิด สว่าง ทิศทางลม และแม่น้ำ เพื่อให้ศพอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเป็นผลมาจากลัทธิเต๋า นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อถึงทำการฝังที่มีผลต่อลูกหลานในอนาคตอีกด้วย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้เป็นต้นเหตุความเชื่อเรื่อง ฮวงจุ้ย มาจนถึงปัจจุบัน

งเด็ก: การแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีฝังเด็กอาจจะถือว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายของพิธีศพของชาวที่เชื่อว่าการทำพิธีฝังเด็กจะช่วยให้ผู้ตายได้รับความสุขในปรภพ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และยังว่าจะส่งผลให้บุตรหลานและผู้มีส่วนช่วยงานได้รับความสุขความเจริญด้วย พิธีฝังเด็กถือเป็นพิธีกรรมในระดับชุมชน ผู้ที่รู้จักเกี่ยวข้องไม่ว่าจะชอบพอกันหรือไม่จะต้องมาร่วมงาน เพราะเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะได้แสดงน้ำใจที่ดีต่อและอโหสิกรรมให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างครอบครัวจีนที่มีการกำหนดบทบาทของสมาชิกในครอบครัวและสายตระกูลได้อย่างชัดเจน

พิธีกรรมฝังเด็ก เป็นพิธีกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างละเอียดและมีความเป็นมาที่แตกต่างกัน และแบ่งออกได้เป็น ๒ รูปแบบ คือ

๑. **งเด็กเป็น** หรือ เอียงแซงเด็ก แปลว่า ทำบุญโดยการต่ออายุ คือ การทำงเด็กที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้ที่ประกอบพิธีจะต้องมีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป เป็นการทำบุญให้กับตนเอง มีความเชื่อว่า ถ้าทำพิธีนี้ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่จะบุญ ๗ ส่วนจาก ๑๐ ส่วน ซึ่งจะได้บุญมากกว่าตอนที่เสียชีวิตไปแล้วหรือบางคนเชื่อว่าเป็นการทำไว้เผื่อไว้ หากคนที่เสียชีวิตไปแล้วลูกหลานจะไม่ทำไปให้

๒. **งเด็กตาย** หมายถึง รูปแบบการประกอบพิธีกรรมเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือผู้มีพระคุณที่ล่วงลับ และมีขั้นตอนและความเรียบง่ายมากขึ้นกว่าในอดีต แต่แม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามสมัย ก็ยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนได้เป็นอย่างดี

หลังจากนั้นอาจจะมีการทำพิธีย้ายศพไปฝังยังฮวงจุ้ยที่ได้เลือกสรรไว้แล้ว หรือทำพิธีฌาปนกิจตามแบบประเพณีไทย ต่อจากนั้นจะมีการตั้งแท่นสถิตวิญญาณหรือรูปถ่ายของผู้ล่วงลับ และคนในครอบครัวจะไว้ทุกข์ ๑๐๐ วัน ทุก ๗ หรือ ๑๐ วัน จะมีการทำบุญ เมื่อครบ ๑๐๐ วัน จะมีการทำพิธีเปลี่ยนทุกข์ของบุตรหลาน

หลักธรรมที่ได้รับจากพิธีกรรมเด็ก

หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นข้อคิด คติเตือนใจ เกี่ยวข้องกับหลักความจริงของชีวิตนั้น มีหลักธรรมสอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมการก่อกำเนิดที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามากมาย เช่น การเกิดใหม่ในโลกหน้า หลักไตรลักษณ์ การอุทิศส่วนกุศล อริยทรัพย์ ชั้น ๕ และความกตัญญู เป็นต้น

การเกิดใหม่ในโลกหน้า

คนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเช่นใด ย่อมมีความปรารถนาต้องการไปเกิดใหม่ในโลกหน้าที่เป็นสุคติภูมิ คือภพภูมิที่ดี เช่น มนุษย์ เทวดา เป็นต้น ซึ่งการจะไปเกิดใหม่ในโลกหน้าที่ดีได้นั้น ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บุคคลนั้นต้องประกอบกรรมดี มีศีลธรรม โดยการปฏิบัติตามคุณธรรมที่เรียกว่า สัมปรายิกกัตถะ ประโยชน์หรือประโยชน์ภาคหน้า ๔ อย่าง คือ ๑) สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๒) ศีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล ๓) จาคะสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน ๔) ปัญญาสัมปทา ถึง พร้อมด้วยปัญญา ดังนั้นชาวพุทธเราจึงมีความเชื่อเรื่องโลกนี้โลกหน้า และมีการบำเพ็ญบุญกุศลสั่งสมไว้ เพราะเชื่อมั่นว่าจะนำตนไปเกิดใหม่ในโลกหน้าที่ดี หลังจากที่ตนตายไป

ปรโลกสัทธา (ความเชื่อในโลกหลังความตาย)

คำว่า “ปรโลก” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า โลกอื่น, โลกของคนตาย. และคำว่า “สัทธา” [สัท-ทา] (มค. สหฺธา สก. ศรฺหฺธา) น. ศรัทธา, ความเชื่อ, ความเลื่อมใส ดังนั้น ปรโลกสัทธา จึงหมายถึง ความเชื่อ, ความเลื่อมใสที่ว่าด้วยโลกอื่น หรือโลกของคนตาย

ในเรื่องของสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลายหลังจากที่ตายแล้วว่าจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิทั้งหลาย และไม่ใช่เป็นการตายเกิดเพียงภูมิเดียว หรือชาติเดียว แต่เป็นการเวียนว่ายตายเกิดนับภavnับชาติไม่ถ้วน จนกว่าจะละอากุศลและสังสมกุศล จนเป็นเหตุให้กำจัดกิเลสในตัวให้หมดสิ้น ไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานได้ ซึ่งปรโลกนี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฏสงสารที่ประกอบด้วย กิเลสภายในตัวของสรรพสัตว์ทั้งหลาย สถานที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่มีผลอันเนื่องมาจากการกระทำที่เรียกว่า วิบาก และกฎแห่งกรรมที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายอยู่ในภูมิต่างๆ

ปรโลก^๖ หมายถึง โลกหน้า หรือจะเรียกว่า ชาติหน้าหรือชาติใหม่ก็ได้ มี ๒ ลักษณะ คือ (๑) สุคติ หมายถึง โลกหรือภพภูมิที่ดีมี ๒ ประการ ได้แก่โลกสวรรค์กับโลกมนุษย์ เจาะจงเฉพาะมนุษย์เท่านั้น (๒) ทุกคติ หมายถึง โลกที่ไม่ดี โลกที่หาความเจริญไม่ได้ มี ๔ ประการ ได้แก่ นรก เปรต สัตว์เดรัจฉาน และอสุรกาย

คนจะเข้าถึงโลกทั้ง ๒ ประการในข้อที่ ๒ นั้น ขึ้นอยู่กับ กรรม คือ การกระทำ ได้แก่ การทำความดีหรืออกุศลกรรมจะนำคนไปสู่โลกสุคติ ส่วนบาปหรืออกุศลกรรม ได้แก่ การทำความชั่วจะนำคนไปสู่โลกทุกคติ

จากที่กล่าวถึงข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ปรโลก หมายถึง โลกหน้า หรือโลกที่เราต้องไปเยือนในชีวิตหลังความตาย ซึ่งก็มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดีและการไปเยือนปรโลกนั้นไปด้วยแรงกรรม ที่เราได้กระทำว่า จะไปสู่โลกดีหรือโลกชั่ว

๖ อีริชไตท์ เกิดแก้ว “ปรโลก : อยู่ที่ไหน?” มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ <http://www.academic.hcu.ac.th/forum/>

พิธีการเผากระดาษ คนจีนเชื่อกันว่า เมื่อตายไปแล้วจะไปยังอีกภพโลกหนึ่ง เรียกว่า “อิมก้ง” ดังนั้นหลานจึงต้องส่งเงินทอง ส่งคนรับใช้ตามไปคอยปรนนิบัติ คนขับรถ รถมอเตอร์ไซด์ บ้าน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่ล่วงลับได้มีใช้อย่างสุขสบายในภพหน้า และการทำบุญเพื่อให้ไปสุติในสรวงสวรรค์ไปให้ ด้วยกาเจ้า แล้วเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ เพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญู และยังเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน ความสุขความเจริญ

หรือพิธีไปจับอ่วงฉ่า สวดสาธยายพระสูตรยมโลกทัศน์ัย พระมหากษัตริย์ปรีทสูตร “ไปจับ อ่วงฉ่า” จำแนกเป็น ๓ เล่ม เป็นบทสวดเพื่อขอขมากรรมต่างๆ ให้กับดวงวิญญาณ ของบิดามารดาที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ขอให้ดวงวิญญาณได้หลุดพ้นจากบ่วงกรรมที่เคยกระทำจากการตั้งใจก็ดี ไม่ตั้งใจก็ดี โดยอาศัยพุทธานุภาพ และพระมกุฏ ศาลเจ้าแห่งยมโลกทั้งสิบห่ม ซึ่งจะได้หมดเวรหมดกรรมในชาติ นั้นๆ และได้ไปสถิต ณ ดินแดนสุขาวดี หรือเกษตร เป็นการประกอบพิธีเพื่อชำระดวงวิญญาณให้บริสุทธิ์ ทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อเตรียมไปสู่แดนสุขาวดี หรือไปพบพระอมิตะพุทธเจ้า เพื่อชีวิตในโลกหน้า

การอุทิศส่วนกุศล

การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่เปตชนหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นหลักธรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับธรรมในทางศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ที่เกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ตักตวง การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกัน มี ๓ ยามคือ ยามจน เจ็บ และยามจาก คติธรรมอันนี้ในทางศาสนา ตัวอย่างเกี่ยวกับการทำบุญให้ผู้ตายนี้ ที่มีมาใน ตีโรกฤษสูตร ว่าการให้บุญแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

“พวกเปรตพากันมาสู่เรือนของตน บ้างยืนอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก บ้างยืนอยู่ที่ทางสี่แพร่ง บ้างยืนฟังอยู่ที่ประตู เมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย เมื่อของคบเคี้ยวของกินถูกจัดเตรียมไว้แล้ว ญาติสักคนก็ไม่นึกถึงเปรตเหล่านั้น เพราะกรรมของสัตว์ทั้งหลายเป็นปัจจัย เหล่าชนผู้อนุเคราะห์ ย่อมให้อาหารและน้ำดื่มที่สะอาดประณีต เหมะพระสงฆ์ตามกาล อุทิศให้ญาติทั้งหลาย (ที่เกิดเป็นเปรต) อย่างนี้ว่า ขอทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย ส่วนญาติที่เกิดเป็นเปรตเหล่านั้น พวกนั้นมาประชุมพร้อมกัน ณ ที่ให้ทานนั้น ย่อมอนุโมทนาในอาหารและน้ำดื่มเป็นอันมาก เคารพ”^๗

ในลำดับพิธีงเด็ก เช่น พิธีเดินเวียนรอบสระบัวทิพย์ (ออยตี้) พิธีเดินเวียนรอบเจดีย์ทอง(ออยถะ) เป็นพิธีดวงวิญญาณเดินเวียนเวียนมานสระบัวเจดีย์ทอง เพื่ออัญเชิญเทพ ๘ เซียน โจวซือมาร่วมเป็นสักขีพยาน ในพิธีอุทิศกุศลให้กับดวงวิญญาณ โดยเนื้อหานั้นยังได้กล่าวถึง ๒๔ ยอดกตัญญูตามตำนานของจีน ซึ่งชาวจีนต่างสรรเสริญว่าเป็นผู้มีความกตัญญูอย่างที่สุด จึงได้รับการยกย่องและกล่าวขานจนถึงทุกวันนี้

อริยทรัพย์

คำว่า อริยทรัพย์ คือคุณความดีที่มีในสันดานอย่างประเสริฐ มี ๗ ประการ คือ ๑) สัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ๒) สីล การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย ๓) หิริ ความละอายต่อบาป ๔) โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ๕) พาหุสัจจะ ความเป็นคนได้ฟังได้รู้มาก ๖) จาคะ การเสียสละให้ทาน ๗) ปัญญา ความรอบรู้ในสิ่งที่ประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์^๘ ทรัพย์ทั้ง ๗ ประการนี้เป็นอริยทรัพย์คือทรัพย์อันประเสริฐ ดีกว่าทรัพย์ภายนอกมีเงินทอง เป็นต้น เป็นศีลธรรมเตือนจิตสะกิดใจให้แสวงหาอริยทรัพย์ไว้ตั้งแต่ตอนมีชีวิตอยู่เพราะอริยทรัพย์เมื่อตายแล้วสามารถติดตามไปได้ทุกหนทุกแห่งทั้งโลกนี้และโลกหน้า ส่วนทรัพย์ภายนอกคือแก้วแหวนเงินทอง เรือนสวนไร่นา ช้างม้า วัวควาย ตายแล้วเอาไม่สามารถเอาไปได้เพราะเป็นสมบัติของโลก คงติดอยู่ในโลกนี้ต่อไป

ในลำดับพิธีฝังศพ พิธีเชิญดวงวิญญาณเข้าสู่มณฑลพิธิ (เตี้ยมเล้ง-หมกยก) นักสวด สวดพุทธมนต์หน้าศพ ขอพระบารมีแห่งองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า แผ่พุทธรัศมีเชิญดวงวิญญาณผู้ล่วงลับสถิต ณ ธงพุ่มหรือท่งฮวง หลังจากนั้นจะประกอบพิธีอาบน้ำชำระล้างไตรทวาร คือ กาย วาจา ใจ ให้กับดวงวิญญาณ และเปลี่ยนเสื้อผ้ากระดาษา หมายถึง ดวงวิญญาณได้รับน้ำพระพุทธรูปเพื่อความสะดวกแผ้วเบิกบาน สิ้นกังวลในการกิจทั้งมวล จิตใจแจ่มใสสะอาดบริสุทธิ์ และรับเครื่องเซ่นไหว้จากบุตรหลาน หลังจากนั้นก็จะสวดพระธรรมในพิธีต่อไป จะเห็นว่า เมื่อตายไปแล้ว ลูกหลานตั้งใจให้ดวงวิญญาณสดับพระธรรมเพื่อเป็นอริยทรัพย์ติดไปไปยังยมโลก

ขันธ ๕

กายกับใจแบ่งออกเป็น ๕ กอง เรียกว่าขันธ ๕ ได้แก่ ๑) รูป ๒) เวทนา ๓) สัญญา ๔) สังขาร ๕) วิญญาณ^๙ ทั้ง ๕ อย่างนี้เรียกว่ารูปกับนาม เป็นหลักธรรมคำสอน ว่าสังขารร่างกาย รูปนามขันธ ๕ เป็นของไม่เที่ยง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป กล่าวคือ เกิดขึ้นในเบื้องต้น แปรปรวนในท่ามกลางและแตกสลายในที่สุด ให้เราได้พิจารณาเป็นหลักธรรม สำหรับเตือนใจไม่ให้ไม่ประมาทในชีวิต ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีสาระมีประโยชน์ ไม่ยึดติดใน สังขารร่างกาย จนก่อให้เกิดทุกข์

ตัวอย่างในพิธีฝังศพ การข้ามสะพานที่ ๗ เมื่อดวงวิญญาณมาถึง “หม่อเฮียไท่” หรือหออำลา แล้ว ดวงวิญญาณ เอามือทั้งสองข้างโอบน้ำเพื่อจะดื่มกิน แต่เมื่อมือทั้งสองต้องกับน้ำ หนึ่งก็ไม่สามารถติดเนื้อ เนื้อก็ไม่สามารถติดกระดูก เนื้อหนังมังสาได้สูญสลายไปสิ้น จึงรู้ว่าได้ถึงแก่กรรมแล้ว ดังนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า สังขารร่างกาย รูปนามขันธ ๕ เป็นของไม่เที่ยง เกิดขึ้นในเบื้องต้น แปรปรวนในท่ามกลางและแตกสลายในที่สุด

ความกตัญญู

ความกตัญญูทเวที เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ ผู้ที่มีความกตัญญูทเวทีต่อผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา เป็นต้น จึงได้รับการยกย่อง เพราะบิดามารดา เปรียบเหมือนพระพรหมของลูก บิดามารดาเป็นบุพพาจารย์ของลูก บิดามารดาเป็นเทวดาของลูก และบิดามารดาเป็นพระอรหันต์ของลูกในหลักทศ ๖ พระพุทธรูปทรงสอนถึงหน้าที่ของลูกที่ดี ต้องตอบแทนบุญคุณของบิดามารดา ๕ ประการ คือ ๑) ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำกิจของท่าน ๓) ดำรงวงศ์สกุล ๔) ทำตัวให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก และ ๕) เมื่อท่านล่วงลับแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้^{๑๐} การจัดงานศพทำบุญอุทิศให้แก่บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ จึงถือว่าเป็นแนวความคิดทางศีลธรรมด้านความกตัญญูที่ลูกหลานจะต้องทำอุทิศให้บิดามารดา ดังที่ปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบันนี้

๘ อ. สดต. (ไทย) ๒๓/๕/๘.

๙ อภ.วิ. (ไทย) ๓๕ / ๑/๑.

๑๐ ที. ปา. (ไทย) ๑๑ /๒๖๗/๒๑๒

ความกตัญญูทเวที ที่ปรากฏในพิธีงเด็ก ขั้นตอนหนึ่งคือ พิธีไหว้บรรพบุรุษ ในพิธีจะเป็นการบอกกล่าวแก่บรรพชนในรุ่นก่อนๆ ได้รับทราบว่าในวันนี้ ได้จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลสวดพิธีงเด็ก ให้กับท่านผู้ล่วงลับ เพื่อให้บรรพชนได้โปรดรับทราบ จึงได้จัดเตรียมอาหารคาว หวาน ผลไม้ เสื้อผ้า และกระดาเงิน กระดาทอง เพื่อเซ่นไหว้แก่บรรพชน ซึ่งการเซ่นไหว้ในครั้งนี้ยังสื่อความหมายถึง ความกตัญญูของลูกหลานทุกท่านที่มีต่อบรรพชนในรุ่นก่อน และจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญแก่ลูกหลานทุกท่านตลอดไป การเซ่นไหว้บรรพบุรุษนั้นจะนับขึ้น ๓ ชั่วโมง แต่หากบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไม่ถึง ๓ ปี ต้องจัดโต๊ะเซ่นไหว้ต่างหาก

การไหว้และการไว้ทุกข์ การไว้ทุกข์มักนิยมไหว้ ๗ วัน ๗ ครั้ง นับตั้งแต่วันที่เสียชีวิต เรียกการไหว้นี้ว่า “ซุง” ในการไหว้ซุงนั้นไม่จำเป็นว่า ๗ ไหว้ทุกๆ ๗ วันเสมอไป อาจจะไหว้ทุกๆ ๑๐ วันก็ได้ แล้วแต่ตกลงกันในครอบครัว การไหว้ซุง นั้นเป็นการแสดงความกตัญญู โดยเชื่อว่า เมื่อวิญญาณต้องเดินทางไปรับการพิพากษานั้น อาจจะหิวลูกหลานจึงจัดของเซ่นไหว้ส่งไปให้เพื่อใช้เลี้ยงดูตัวเองก่อนได้รับการพิพากษา

การไว้ทุกข์ในสมัยขงจื้อ ต้องไว้ทุกข์ถึง ๓ ปี และตลอดกาลไว้ทุกข์ ให้กินแต่ข้าวต้ม ใส่แต่ชุดกระสอบ แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่ผู้เป็นลูกหลานแสดงออกเมื่อบิดามารดาเสียชีวิต

พิธีสวดเจ้าเกียเก็ง เป็นบทสวดเพิ่มเติมของลูกสาว ซึ่งตามประเพณีของคนจีน เมื่อลูกสาวแต่งงานออกเรือนไปก็จะอยู่กับครอบครัวใหม่ เมื่อบิดามารดาของตนเองได้ล่วงลับไปแล้ว ก็จะแสดงความกตัญญูโดยการสวดมนต์เพิ่มเติมให้กับบิดามารดา เรียกว่า “เจ้าเกียเก็ง”

กรรม

กรรมในพระพุทธศาสนา (ภาษาสันสกฤต: กรรม, ภาษาบาลี: กम्म) แปลว่า “การกระทำที่มีด้วยเจตนา” ได้แก่ กระทำทางกาย เรียกกายกรรม ทางวาจา เรียก วจีกรรม และทางใจ เรียก มโนกรรม

กรรม คือ อะไรนั้น มีพุทธพจน์ดังปรากฏในอัฐสาลีปกรณ์ภควา เจตนาหิ ภิกขเว กम्मิ วทามิ เจตยิตวา กम्मิ กโรติ กาเยน วาจาเย มนสา แปลเป็น ใจความว่า ภิกษุทั้งหลาย เรา(ตถาคต) กล่าวว่า เจตนาอันแหละเป็นกรรม เมื่อมี เจตนาแล้ว บุคคลย่อมทำกรรมโดย ทางกาย ทางวาจา และทางใจ หมายความว่า เจตนา คือ ความตั้งใจกระทำที่เกี่ยวกับ กาย วาจา ใจ ทั้ง ทางดีและทางชั่ว นั้นแหละเป็นตัวกรรม และเจตนาที่เป็นกรรม

ในการข้ามสะพานนี้ทางจีนเรียกว่า ไน่ห่อเกี้ยว หรือ สะพานโหมสงสาร และแม่น้ำนี้เรียกว่า ไน่ห่อโคย แปลว่า แม่น้ำโหมสงสาร เชื่อกันว่าผู้มีบุญจะมีสะพานเงินสะพานทองรองรับวิญญาณแต่หากประกอบกรรม ชั่วจะต้องว่ายแม่น้ำข้ามและอุทิศกรรมจะถ่วงให้จมอยู่ในน้ำต้องข้ามแม่น้ำด้วยความยากลำบาก

หลักธรรมที่เกี่ยวกับงานศพ ส่วนใหญ่จะสอนให้บุคคลพิจารณาสังขารร่างกายของเราให้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดมั่น ด้วยอุปาทานเพราะจะก่อให้เกิดความทุกข์ ควรพิจารณาตามความเป็นจริง ทำหน้าที่ของแต่ละบุคคลให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาท ขวนขวายประกอบกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ด้วยอริยทรัพย์ และตระหนักในความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณทั้งหลาย

สรุป

การผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อระหว่างชาวจีนและไทย มีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทยตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนในสังคมไทยมีลักษณะการผสมผสานความเชื่อระหว่าง ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และการนับถือเทพเจ้า ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนซึ่งรับติดตัวมาจากประเทศจีน และได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และสะท้อนให้เห็นในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวจีนอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความตาย

พิธีงเด็ก หมายความว่า บุญคุณ หรือการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วให้ไปสู่สุคติ พิธีงเด็กอาจจะถือว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายของพิธีศพของชาวจีน ที่เชื่อว่าการทำพิธีงเด็กจะช่วยให้ผู้ตายได้รับความสุขในปรภพ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และยังเชื่อว่าจะส่งผลให้บุตรหลานและผู้มีส่วนช่วยงานได้รับความสุขความเจริญด้วย

แก่นธรรมที่สอดแทรกอยู่ในประเพณีการจัดพิธีงเด็กที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานามกาย เช่น ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย เชื่อว่าต้องเตรียมให้พร้อมสำหรับโลกหลังความตาย เพื่อให้ผู้ที่ล่วงลับได้มีใช้อย่างสุขสบายในภพหน้า และการทำบุญเพื่อให้ไปจุติในสรวงสวรรค์ หลักไตรลักษณ์ เมื่อสัตว์โลกถึงแก่กาลมรณะแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างตลอดจนของที่รักกับทรัพย์สมบัติที่สะสมไว้ จะต้องสละทิ้งหมดไม่สามารถจะนำติดตัวไปได้ การอุทิศส่วนกุศลอริยทรัพย์ ดวงวิญญาณสดับพระธรรม เพื่อเป็นอริยทรัพย์ติดไป ชั้น ๕ การสูญสลายสิ้นไป เมื่อถึงแก่กรรมแล้วและความกตัญญู เป็นต้น

ยุคสมัยกับความเปลี่ยนแปลงในพิธีศพของชาวจีน ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและรูปแบบในพิธีงเด็กให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งการเสื่อมสลายของระบบครอบครัวจีน การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างจีนและไทย มีผลให้ค่านิยมในการประกอบพิธีงเด็กมีแนวโน้มที่จะลดความสำคัญลง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. มุลานิธิ. พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พิมพ์ครั้งที่ ๑ นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

จิตรา ก่อนันทเกียรติ. ความรู้เรื่องจีนจากผู้เฒ่า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. ๒๕๔๔.

ธรรมาภรณ์ วงศ์บุญชัยนันท์. กงเด็กพิธีศพชาวจีนแต่จิ๋ว. สถาบันเอเชียศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.

มหาวิทยาลัย. ธมฺปทฎฐกถา (จตุตถโก ภาโค). พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. (๒๕๔๗). *ความเชื่อและพิธีกรรมแบบจีนในสังคมไทย*. ในเอกสารการสอนชุดวิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๗.

บุญยืน ศิริรักษ์. “การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับการตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีประเพณีเกี่ยวกับการตายในสังคมไทย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระครูกัลยาณธรรมโมช (รุ่ง กลยาโณ) “การศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพ : กรณีศึกษาชุมชนตำบลตรวจ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๕๕.

พระครูคุณสารสัมพันธ์. *พิธีกรรมต่างๆ และขนบธรรมเนียม*. ประเพณี. กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์ ๒๕๔๕.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ (วันจันทร์). “นรกสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๓.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. “ความกตัญญูของชาวจีนที่สะท้อนผ่านพิธีงเด็ก : กรณีศึกษาพิธีงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย”. *งานวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. ๒๕๔๒.

ธีรโชติ เกิดแก้ว “*ปรโลก : อยู่ที่ไหน?*” มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ <http://www.academicu.ac.th/>